

УДК 911.3

Бірюкова Н.В.*Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського*

Сучасні форми організації агропромислового виробництва Вінницької області

У статті представлені результати дослідження нових форм господарювання в АПК Вінницької області; з'ясовано, що за минулі роки в агропромисловому комплексі області розпочалося формування спочатку фермерських господарств, а вже згодом на їх основі інших агроформувань. Встановлено, що у складних умовах ринкової економіки важко виживати окремим господарствам, невеликим сільськогосподарським формуванням, з огляду на це, різко скорочується їх кількість за рахунок переходу під контроль потужних аграрно-промислових структур. Провідними серед них є агропромислові холдинги, корпорації та компанії, тобто відбувається процес укрупнення сільськогосподарського виробництва шляхом аграрно-промислової інтеграції. Проаналізовано діяльність, структуру та спеціалізацію найбільших агроформувань Вінницької області: ТОВ «Агропродінвест» (учасниками якого є ПрАТ ПК «Поділля», ТОВ ПК «Зоря Поділля»), ТОВ СП «Нібулон»; «Миронівський хлібопродукт», Група компаній «ТЕРРА ФУД». У сільськогосподарському виробництві вони використовують новітні досягнення НТП, зокрема селекції і агрономії, співпрацюють з провідними НДІ України та зарубіжжя, їх діяльність є високо-рентабельною та швидкоокупною. Прогнозовано, що на території Вінницької області відбуватиметься подальша концентрація землі та виробничих ресурсів у складі потужних агровиробничих структур, як наслідок будуть знищуватися малі фермерські господарства, зростатиме соціальна напруга на селі. На державному рівні необхідно стимулювати та підтримувати розвиток малого і середнього агробізнесу.

Ключові слова: Вінницька область, агропромисловий комплекс, агроформування, сільськогосподарські підприємства, фермерське господарство, агрохолдинг, агропромислова компанія.

Biryukova N.V. Modern forms of organization of agro-industrial production in Vinnytsia region. The article presents the results of research on new forms of management in the agroindustrial complex of Vinnytsia region. It was stated that over the past years in the agroindustrial complex of the region began the formation of the first farms, and then on the basis of other agroformations. It is established that in difficult conditions of a market economy it is difficult to survive to separate farms, small agricultural formations, in view of this, their number is sharply reduced due to the transition to the control of powerful agro-industrial structures. Leading among them are agro-industrial holdings, corporations and companies, that is, the process of consolidation of agricultural production through agro-industrial integration is taking place. The activity, structure and specialization of the largest agroformations of Vinnytsia region are analyzed: LLC "Agroproinvest" (the participants of which are PrAT PC "Podillya", LLC PC "Zorya Podillya"), "Nibulon" joint-stock company; "Myronivsky Hliboproduct", Group of Companies "TERRA FOOD". In agricultural production, they use the latest achievements of NTPs, in particular breeding and agronomy, cooperate with leading research institutes of Ukraine and abroad, their activities are highly profitable and cost-effective. It is forecasted that further concentration of land and production resources will take place in the territory of the Vinnytsia region in the hands of powerful agribusiness structures, as a result of which small farms will be destroyed, and social tensions will increase in the countryside. It should be at the state level to encourage and support the development of small and medium agribusiness, including *svoyechacno pozpahovuvatytsya of farms za ppodanu depzhavi pproduktsiyu of vidpovidnoyu indekatsiyeyu; zbilshuvaty pozmipy fepmepckyh hocpodapctv za ta pahunok opendy zemel koopepuvannya; udockonalyuvaty cystemu opodatkuvannya fepmepiv; nadavaty small farms pilhovi dovhoctpokovi ta ta kopotkoctpokovi Patriotic inozemni valyutni loans ppydbannya vycokoppoduktyvnoyi tehniky, popid plemynnoyi hudoby, obopotnyh zacobiv (dobpyv, nacinnya, pectytsydiv, ta-palyvno mactylnyh matepialiv); to grow farms for farming, sales of products, production, technical development of fruit; an informal experience in the field of physical education; keep track of the training and training programs; Opens up a conglomerate for professional, technical, epidemiological, and practical pitches. It is precisely from the mosaic opengizatsiya of phumeptic gocopodapctv echo of the economism of the antimonopoly and cognitive development.*

Key words: agroindustrial complex, agroforming, agricultural enterprises, farm, agroholding, agro-industrial company.

Постановка проблеми. Після здобуття незалежності, економіка України зазнала докорінних змін. Вони відбувалися повільно і малоефективно. Одна з найглибших криз торкнулась агропромислового комплексу регіонів країни, зокрема і Вінницької області. Головними проблемами того часу були: застарілість виробничого обладнання, недостатня кількість сільськогосподарської техніки, а також нестача трудових ресурсів пов'язана з «вимиранням» сіл. Однак з роками ця галузь почала відновлюватися, завдяки новим формам організації сільсько-господарського виробництва. На зміну занедбаних та зруйнованих колгоспів сформовані нові агропромислові утворення: фермерські господарства, продуктові компанії, агропромислові компанії та кооперації. Їх діяльність відновлює величезний сільськогосподарський потенціал Вінницького регіону. Цьому сприяє використання нової високопродуктивної та багатofункціональної техніки, новітнього обладнання закупленого як за кордоном так і в Україні, що значно зменшило кількість робочої сили. На сьогодні Вінницька область має один із найпотужніших серед інших регіонів країни агропромисловий комплекс, який за минулі роки засвідчує поступове та стабільне зростання темпів виробництва та вагомі результати у структурі господарювання.

На території області виробляється значна частка загальнодержавного обсягу основних сільськогосподарських культур. Вона займає провідні позиції за обсягами виробництва продукції рослинництва, за площею землекористування має 9-те місце серед інших регіонів України. Упродовж 2017 року з виробництва зернових і зернобобових культур, цукрових буряків, картоплі Вінниччина займала перші місця серед інших областей країни.

За підсумками 2017 року від усієї діяльності сільськогосподарських підприємств Вінницької області отримано майже 6 млрд. грн. чистого доходу, проти 4,3 млрд. грн. у 2016 р., при цьому зріс рівень рентабельності області з 8,5% до 19,4%. З прибутками звітний рік закінчили 403 аграрних підприємства (більше на 42 структури, ніж, у 2009р.), сума їхнього прибутку склала майже 750 млн. грн. (більше майже в 1,8 рази). У розрахунку на одне прибуткове підприємство отримано 1,9 млн. грн. прибутку, що більше попереднього року в 1,6 рази [1]. Загалом за рівнем виробництва продукції сільського господарства Вінницька область у 2017 році займала четверте місце в країні, зокрема з рослинництва – перше та тваринництва – сьоме місце.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях вчених географів та економістів знайшли своє відображення дослідження розвитку і територіальної організації АПК України та її регіонів. Значний внесок у вивчення різних аспектів агропромислового комплексу, зокрема нових форм організації сільськогосподарського виробництва, проблем та перспектив його розвитку зробили В.Г. Андрійчук, О.Ю. Баюра, В.І. Бойко, П.П. Борщевський, М.Я. Дем'яненко, О.Ю. Єрмаков, Ю.С. Коваленко, М.Ю. Коденська, М.Й. Маліка, В.А. Рудьєв, П.Т. Саблук, О.М. Шестопад, В.І. Шульга, А.І. Шуменко, В.В. Юрчишин, М.М. Паламарчук, М.І. Долішний, М.І. Мацало та інші. Однак у наукових дослідженнях цих авторів недостатньо відображено позитивні та негативні сторони функціонування агропромислових компаній і корпорацій на території Вінницької області, запровадження ними нових форм організації виробництва.

Мета: з'ясування діяльності, структури та спеціалізації провідних агроформувань Вінницької області, позитивних та негативних сторін сучасних форм організації сільськогосподарського виробництва та вироблення загальних

рекомендацій щодо шляхів їх розвитку у майбутньому.

Результати дослідження. Упродовж 2017 року на Вінниччині функціонувало 2043 підприємства, які були створені у процесі реформування аграрного сектору. Серед них: 8 державних та 2035 недержавних підприємств, з яких 1379 фермерських господарств, 375 господарських товариств, 192 приватних підприємств, 51 виробничий кооператив та 56 підприємств інших форм господарювання. Середньооблікова кількість найманих працівників на підприємствах аграрного сектору (тут і далі без врахування зайнятих на статистично малих підприємствах та у громадян-підприємців) за звітний рік залишилось на рівні минулого року і склала 43,4 тис. осіб. Відповідно не змінилась частка працівників сільського господарства у загальній кількості зайнятих в економіці Вінницької області, вона склала 13,1%. Варто зазначити, що однією з найгостріших соціальних проблем на селі є низький рівень оплати праці працівників аграрного сектору економіки, який понад десять років залишається найнижчим серед усіх галузей економіки. Зокрема, середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника підприємств сільського господарства у 2017 р. становила 2987 грн., що менше на 27% середньообласного рівня оплати праці, хоча до рівня попереднього року вона зросла на 23% [2].

У процесі дослідження з'ясовано, що у Вінницькій області запроваджено програмний підхід до розвитку малого підприємництва, зокрема і в сільському господарстві. Упродовж минулих 4-х років із обласного бюджету на його підтримку було виділено 16,5 млн. грн. Найбільші обсяги фінансової підтримки з обласного бюджету були у 2013 році і склали 9,2 млн. грн., що становить майже половину від усіх обсягів, виділених упродовж зазначеного періоду. За загальним рейтингом серед регіонів за 32-ма показниками розвитку малого підприємництва, який проводить Держпідприємство України, область увійшла до категорії лідерів і перемістилась з 17 на 4 місце за 2017 рік. З метою більш ефективного використання коштів обласного бюджету, які спрямовуються на фінансову підтримку інвестиційних проєктів, прийнято розпорядження голови облдержадміністрації «Про порядок часткового відшкодування з обласного бюджету відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого і середнього підприємництва для реалізації інвестиційних проєктів».

Значний вплив на розвиток малого бізнесу має наявність відповідної інфраструктури. Кількість об'єктів інфраструктури у Вінницькій області зросла за минулі 2 роки майже на 20%, зокрема за рахунок небанківських фінансово-кредитних установ, частка яких збільшилася на 22,4%. В області налічується 341 об'єкт інфраструктури підтримки розвитку малого підприємництва зокрема 8 бізнес-центрів, 3 бізнес-інкубатори, 2 технопарки, 10 лізингових центрів, 71 небанківська фінансово-кредитна установа, 9 фондів підтримки підприємництва, 34 інвестиційні, інноваційні фонди і компанії, 11 бірж, 65 аудиторських фірм, 61 інформаційно-консультативна установа.

Загалом, сільськогосподарськими підприємствами Вінницької області за 2017 рік отримано 223 млн. грн. коштів державної підтримки. Проте у розрахунку на одне підприємство за 2017 рік надійшло 324,9 тис. грн. (менше у 2,2 рази у порівнянні з 2016 р.) Зменшення державної підтримки спричинено браком коштів у бюджеті, офіційно державна підтримка повинна була бути на рівні 2010 р.

Варто зазначити, що у складних умовах ринкової економіки важко забезпечувати рентабельність окремим господарствам, фермерам та іншим

невеликим сільськогосподарським формуванням, тому за минулі роки в Україні різко скорочується кількість дрібних сільськогосподарських підприємств за рахунок переходу їх під контроль потужних аграрно-промислових формувань. Натепер активно проводиться укрупнення сільськогосподарського виробництва шляхом аграрно-промислової інтеграції, що суттєво впливає на аграрний ринок країни та її регіонів. У межах аграрно-промислових холдингів реалізуються ефективні бізнес проекти, характерний процес збільшення кількості посівних площ, зокрема за рахунок невикористовуваних земель. Освоєння цих земель відбувається інтенсивно завдяки новим та досконалим механізмам, що є у розпорядженні аграрних учасників холдингів. Найбільші агрохолдинги України контролюють біля 5,6 млн. га., це приблизно 17% української ріллі. До них належать ТОВ «Українські аграрні інвестиції», земельні площі якого становлять – 330 тис. га., «Миронівський хлібопродукт», земельний банк якого складає – 180 тис. га., «Астарта-Київ» – 170 тис. га., агрохолдинг «Мрія» – 158 тис. га., ЗАТ «Агротон» – 150 тис. га., ТОВ «Агропродінвест» – 90 тис. га. Такі структури постійно розширюють свої земельні площі за рахунок оренди, договори складають приблизно на термін 4-5 років, кожний десятий договір – на 10 років [4].

Частина із них активно працює і на території Вінницької області. Більш детально розглянемо діяльність агрохолдинга ТОВ «Агропродінвест», що з 2000 р. займається створенням ефективної моделі управління аграрно-промислового підприємства. Загальна площа земель товариства складає близько 90 тис. га. Учасниками агрохолдингового об'єднання є сільськогосподарські підприємства (ПрАТ ПК «Поділля», ТОВ «Новофастівське», ТОВ ПК «Зоря Поділля»), що забезпечують сировинну базу для подальшої виробничої діяльності переробних учасників агрохолдинга та заготівельні і переробні підприємства («Крижопільський цукровий завод», Гайсинський цукровий завод, «Вінницький комбінат хлібопродуктів №2»).

З'ясовано, що ТОВ «Агропродінвест», на відміну від деяких агроформувань, сприяє соціальному і комунальному розвитку сільських територій, що входять до його структури. Фінансові результати виробництва агрохолдингів значно вищі, порівняно з діяльністю окремо функціонуючих підприємств цієї галузі. Однак, аналізуючи діяльність сільськогосподарських підприємств у структурі агрохолдинга, варто констатувати високу продуктивність праці, ефективність сільськогосподарської діяльності, а також значно вищий розвиток села [5].

Одним із учасників агрохолдингу «Агропромінвест» є ТОВ ПК «Зоря Поділля». Воно забезпечує високу зайнятість населення на селі та належний рівень оплати праці. ТОВ ПК «Зоря Поділля» створено у квітні 2006 р. на території Гайсинського, Теплицького, Немирівського районів Вінницької області та Христинівського району Черкаської області загальною площею більше 35,56 тис. гектарів орної землі. До її складу входить 14 відділків: 10 сільськогосподарських формувань, цукровий завод, два автотранспортні підприємства та МТС. Варто зазначити, що вони набули нового статусу та нових можливостей в межах агрохолдингу, де чітко виконується політика об'єднання, на належному рівні контролюються всі процеси виробництва, постійно залучаються додаткові виробничі ресурси, вкладаються кошти у розширення виробництва, модернізацію, використовуються найновіші технологічні розробки, покращується діяльність основних галузей, забезпечується вихід на нові ринки збуту. Один із пріоритетів підприємства є відродження

сільськогосподарської галузі області та забезпечення належних умов життя мешканців села. На тепер на підприємстві працює близько 4,5 тис. працівників із середньою заробітньою платою майже 7,9 тис. грн., придбана достатня кількість найновішої сільськогосподарської техніки зарубіжного та вітчизняного виробництва. Компанія взяла на себе функції постачання для господарств мінеральних добрив, пестицидів, автотракторних запчастин та інших матеріально-технічних ресурсів. Рівень рентабельності від реалізації продукції рослинництва складає – 39,12%, тваринництва – 34,67%. Відділком з переробки цукрової сировини ТОВ ПК «Зоря Поділля» у 2016-2017 рр. було інвестовано та освоєно на реконструкцію Гайсинського цукрового заводу – 98 млн. грн. Перероблено у 2017 році цукрових буряків – 541,691 тис. т. та вироблено 48433 тонн цукру-піску.

На території Вінницької області діє дві філії ТОВ СП «НІБУЛОН»: «Південний Буг» та «Хмільник». Філія «Південний Буг» займається вирощуванням зернових (пшениця, ячмінь, озимий і ярий, кукурудза на зерно), а також технічних культур – соняшнику, сої та ріпаку, у найближчих планах – збільшення землі в обробітку до 5 тис. га. З вирощування кукурудзи на зерно, озимої пшениці, ярого ячменю, соняшнику – філія входить до трійки кращих господарств району та трійки лідерів у всіх районах України, де вони представлені. Підприємство впроваджує нові технології у виробництво, обмінюється досвідом з сусідніми господарствами району, займається експериментальними дослідженнями з метою отримання кращих результатів. Зауважемо, що умовою оренди землі при створенні філії було збереження цілісного майнового комплексу та робочих місць у тваринництві. Цієї умови «НІБУЛОН» зазвичай дотримується.

Філія «Південний Буг» має власне поголів'я ВРХ симентальської породи, а також статус племрепродуктора. У середньому від корови за рік отримують – 5,5-6 тис. л молока. Проведена реконструкція тваринницьких приміщень, механізовано виробничі технологічні процеси. Свиней вирощують лише для власних потреб, тому поголів'я їх невелике – близько 340 голів. Варто зазначити, що окрім виробничих завдань тваринництво має соціальну спрямованість: збереження робочих місць та забезпечення всіх членів підприємства продукцією тваринництва власного виробництва. Значна увага у філії надається соціальним проблемам села Березна.

Філія «Хмільник», виробничі потужності якої розташовані у с. Широка Гребля Хмільницького району, працює вже понад 9 років. Господарство розпочинало свою діяльність із 1400 га землі. На сьогодні філія господарює на землях чотирьох сільських рад і має в обробітку 4512 га. Землю обробляють за класичною технологією, вирощують соняшник, кукурудзу, ячмінь, пшеницю та озимий ріпак, який має високий експортний потенціал. У середньому показники врожайності пшениці складають - 47,2 ц/га, ячміню - 32,5 ц/га, кукурудзи – 96 ц/га, соняшника – 36 ц/га. Під чорним паром утримується близько 500 га землі. Важливою складовою, крім вирощування зернових, є зберігання збіжжя. Від 2006 року на підприємстві запрацював американський зерносушильний комплекс МС-1195. Залежно від вологості зерна він здатний доводити до необхідних кондицій до 50 т/годину. Зерноприймальний пункт оснащено сучасним лабораторним обладнанням, включно із пробовідбірником зерна Rakogaf. У лютому 2015 року господарство отримало сертифікат відповідності послуг зі зберігання зерна та продуктів його переробки, від цього року надаються послуги іншим

господарствам на власному зерномодулі об'ємом 10 тис. тонн.

У господарстві налічується 700 голів свиней, 420 голів ВРХ, 198 корів англєрської (німецької) молочної швидкостиглої породи, яка має високі показники продуктивності. Проведено реконструкцію тваринницьких приміщень усі технологічні процеси виробництва механізовані. За рахунок потужностей комбикормового заводу АК «Врадїєвський», що також входить до складу «НІБУЛОНу», комбикормами забезпечуються всі підрозділи компанії, які утримують ВРХ або свиней. Використовуючи передові агротехнології та техніку, ТОВ СП «НІБУЛОН» стабільно забезпечує виконання комплексної технології вирощування сільгосппродукції на власних та орендованих землях, а також надає послуги іншим господарствам з обробітку ґрунту та збирання врожаю. Воно успішно співпрацює з відомими світовими виробниками сільськогосподарської продукції, техніки і засобів захисту рослин.

Для забезпечення високої якості зерна, урожайності та збереження родючості ґрунтів підприємство застосовує сучасні комплексні мінеральні добрива, використовує найкраще насіння та засоби захисту рослин вітчизняних та зарубіжних виробників. Якість вирощеної продукції відповідає вимогам споживачів. За минулі роки для посушливих ґрунтово-кліматичних умов східної та степової зони України створено і рекомендовано для виробництва багато нових високоврожайних сортів озимої пшениці. ТОВ СП «НІБУЛОН» використовує при вирощуванні в основному інтенсивні високопродуктивні сорти нового покоління селекції Селекційно-генетичного інституту: «Одеська 267», «Селянка», «Повага», «Альбатрос Одеський», «Миронівська 65», «Перлина Лісостепу» [4].

Важливо зазначити, що крім селекційного шляху підвищення якості зерна, застосування мінеральних добрив, науково обґрунтованих сівозмін ТОВ СП «НІБУЛОН» розвиває й інші шляхи вирішення цього завдання, зокрема, розробка і впровадження у виробництво агротехнічних методів управління формування високоякісного зерна: терміни і методи збирання, достовірні оцінки якості і післязбиральна обробка зерна, формування однорідних за якістю партій на токах, цільова підготовка партій зерна на елеваторах і хлібоприймальних підприємств та технологій переробки.

Ще однією з провідних агропромислових структур Вінницької області є Група компаній «ТЕРРА ФУД», вона працює у сегменті молочної та м'ясної продукції, а також займається сільським господарством. Це вертикально-інтегрований виробничо-торгівельний холдинг. Він був заснований у кінці 2006 року. До складу компанії увійшли відомі підприємства Вінницької області: ТОВ Агрокомплекс «Зелена Долина», ТОВ «Тульчинський маслосирзавод», ВАТ «Вапнярський молокозавод», «Вапнярський сирзавод», ТОВ «Могилів-Подільський молокозавод», ТОВ «Муровано-Курилівський молокозавод», ТОВ «Немирівський молокозавод», ТОВ «Крижопільський сирзавод», ТОВ «Чечельницький завод плавлених сирів», ТОВ «Тульчинський м'ясокомбінат». Продукція підприємств молочної напрямку компанії, зокрема вершкове масло, сири, спреди, які виробляються за новими технологіями користується великим попитом як в Україні, так і за її межами. Її споживають у 27-ми країнах світу.

До Агрокомплексу «Зелена Долина» входять кілька агроформувань, ТОВ «Томашпіль-цукор», ХПІ (хлібо-приймальне підприємство), племзавод, комбикормовий завод, нафтобаза. Основний напрям діяльності – вирощування і переробка цукрового буряка, зернових, бобових, олійних та кормових культур,

виробництво цукру, добре розвинуте тваринництво. ТОВ «Тулчинм'ясо» стало одним із найсучасніших підприємств України завдяки впровадженню сучасного технологічного обладнання та новітніх технологій виробництва. Ковбасні вироби під торговою маркою «Тулчин» займають перші місця серед кращих виробників аналогічної продукції в Україні.

Доцільно також зазначити, що на території області з 2010 року успішно функціонує агроформування «Миронівський хлібопродукт». Це вертикально-інтегрована компанія. Основні напрями діяльності: рослинництво (виращування кукурудзи, пшениці, соняшника, ріпаку), виробництво кормів та соняшникової олії; птахівництво і супутні виробництва (виробництво охолодженої курятини, продуктів швидкого приготування); інші сільськогосподарські операції (виготовлення свіжої яловичини преміям класу, фуа-гра, ковбасних виробів, копченини та фруктів). У місті Ладижин компанією збудовано птахофабрику «Вінницький бройлер» потужністю 400 тис.тон курятини на рік і комбікормовий завод «Ладижинський». З метою отримання енергетичної незалежності і запобігання екологічної катастрофи, компанія реалізує принципово новий для України проект з будівництва біогазової станції на курячому посліді на території Вінницької птахофабрики.

Висновки. На території Вінницької області функціонує чимала кількість агропромислових холдингів, які мають як переваги так і недоліки, що в конкретних умовах проявляється по-різному. Однак варто зазначити, що потужні агропромислові компанії є певною загрозою для розвитку дрібних фермерських господарств, створення яких є передумовою відродження села. Більшість агрохолдингів та малих фермерських господарств займаються діяльністю в рослинництві. Головними причинами згортання тваринництва є неринкові, занижені закупівельні ціни та нестача кормів. З метою забезпечення конкурентоздатності та підвищення ефективності функціонування малих фермерських господарств необхідно провести першочергові зміни: згідно з діючим законодавством України потрібно підтримувати на державному рівні фермерів у придбанні техніки, проектуванні і будівництві доріг, мереж електро- та водопостачання тощо; своєчасно розраховуватися з фермерськими господарствами за продану державі продукцію з відповідною індексацією; збільшувати розміри фермерських господарств за рахунок оренди земель та кооперування; удосконалювати систему оподаткування фермерів; надавати малим фермерським господарствам пільгові довгострокові і короткострокові вітчизняні та іноземні валютні кредити під заставу майна і майбутній урожай для придбання високопродуктивної техніки, порід племінної худоби, оборотних засобів (добрив, насіння, пестицидів, та паливно-мастильних матеріалів); кооперувати фермерські господарства для переробки, збуту продукції, постачання, технічному обслуговуванні тощо; інформаційно забезпечувати фермерські господарства; створювати систему підготовки і перепідготовки фермерів; організовувати консультаційні служби для фермерів з технологічних, економічних, юридичних питань.

З масовою організацією фермерських господарств аграрна економіка стане антимонопольною та конкурентоздатною. Фермерські господарства спроможні збільшити виробництво і поповнити торгівлю якісними продуктами харчування і зробити вагомий внесок у вирішення національної продовольчої проблеми, забезпечити експорт вітчизняної продукції та сприяти розвитку сільської місцевості.

1. Забезпечення стійкого економічного розвитку агропромислового комплексу регіону: монографія / С.В. Козловський [та ін.]; Вінниц. нац. техн. ун-т. – Вінниця: Меркьюрі-Поділля, 2016. – 258 с.
 2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: [підручник] / В.Г. Андрійчук. – 2-ге вид., доп. і перероблене. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
 3. Альошина Л.Є. Проблеми корпоративного управління в сучасних умовах трансформації економіки / Л.Є. Альошина, Л.О. Петик // Соц.–екон. дослідж. в перехід. період. Ринк. трансформація України: пробл. та перспективи: Зб. наук. пр. – 2004. – Вип. 1. – С. 417-423.
 4. Малік М.Й. Кооперація в сільському господарстві України: стан і перспективи / М.Й. Малік // Економіка АПК, 2005. – № 12. – С. 3-7.
 5. Володін С.А. Концептуальні засади платформи «Агротехнополіс» інноваційно-інвестиційного розвитку наукоємної аграрної сфери / С.А. Володін // Економіка АПК. – 2016. – №5. – С. 15-23.
 6. Лупенко Ю.О. Наукове забезпечення техніко-технологічного оновлення аграрного виробництва в Україні / Ю.О. Лупенко, О.В. Захарчук М.М. Могилова // Економіка АПК. – 2017. – № 5. – С. 5-12.
-
1. Zabezpechennya stiykoho ekonomichnoho rozvytku ahropromyslovoho kompleksu rehionu: monohrafiya / S.V. Kozlovs'kyu [ta in.]; Vinnyts. nats. tekhn. un-t. – Vinnytsya: Merk'yuri-Podillya, 2016. – 258 s.
 2. Andriychuk V.H. Ekonomika ahrarynykh pidpryyemstv: [pidruchnyk] / V.H. Andriychuk. – 2-he vyd., dop. i pereroblene. – K.: KNEU, 2002. – 624 s.
 3. Al'oshyna L.Ye. Problemy korporatyvnoho upravlinnya v suchasnykh umovakh transformatsiyi ekonomiky / L.Ye. Al'oshyna, L.O. Petyk // Sots.–ekon. doslidzh. v perekhid. period. Rynk. transformatsiya Ukrayiny: probl. ta perspektyvy: Zb. nauk. pr. – 2004. – Vyp. 1. – S. 417-423.
 4. Malik M.Y. Kooperatsiya v sil's'komu hospodarstvi Ukrayiny: stan i perspektyvy / M.Y. Malik // Ekonomika APK, 2005. – № 12. – S. 3-7.
 5. Volodin S.A. Kontseptual'ni zasady platformy «Ahrotekhnopolis» innovatsiyno-investytsiynoho rozvytku naukoymnoyi ahrarnoyi sfery / S.A. Volodin // Ekonomika APK. – 2016. – № 5. – S. 15-23.
 6. Lupenko Yu.O. Naukove zabezpechennya tekhniko-tekhnolohichnoho onovlennya ahrarnoho vyrobnytstva v Ukrayini / Yu.O. Lupenko, O.V. Zakharchuk M.M. Mohylova // Ekonomika APK. – 2017. – № 5. – S. 5-12.

Подано до редакції 04.02.2019

Рецензент – кандидат географічних наук Л.М. Кирилюк